

„A doktrína biztosítja a hadsereg közös filozófiáját, egységes nyelvezetét és az erőkifejtések egységességét.”

George H. Decker vezérezredes¹

Mező András

A Magyar Honvédség doktrínafejlesztése² – 1. rész

DOI 10.17047/HADTUD.2017.27.3-4.17

A szerző felhívja a figyelmet a Magyar Honvédségben (MH) uralkodó néhány félreértésre a doktrínákkal kapcsolatban. Röviden áttekinti a doktrína fogalmát, helyét, szerepét, majd a doktrínafejlesztés jelenlegi rendszerét és a fejlesztés irányait. A doktrínák alapvető szerepét játszanak az MH feladatainak ellátásában, mert azt az elvrendszert biztosítják, ami összeköti a nemzeti célokat a rendelkezésre álló forrásokkal. Másrészt a stratégiai szemlélet és a hadműveleti-harcászati szint, valamint a magyar és a NATO katonai gondolkodás közötti kapcsolatot teremti meg. A doktrínák szerepének alulértékelése súlyos működési zavarokhoz vezethet.

A Varsói Szerződés országainak nem volt önálló, a Szovjetuniótól független nemzeti biztonsági koncepciója vagy katonai stratégiája, ezért sem Magyarország, sem pedig a Magyar Néphadsereg nem rendelkezett hivatalos katonai doktrínával. A Varsói Szerződés egész struktúrája, a hadseregek szervezete és kiképzése, de még a hadtudományi kutatások is alapvetően a szovjet katonai elképzelések szerint épültek fel. A magyar katonai gondolkodásban ezért nincsenek jelentős hagyományai a doktrínáknak és a doktrínafejlesztésnek.

A Varsói Szerződés felbomlása, a rendszerváltozás hatalmas módosulásokat idéztek elő a magyar biztonságpolitikában és természetesen a magyar hadtudományi gondolkodásban is. A frissen keletkezett igény önálló magyar nemzeti biztonsági és katonai stratégiára a 90-es évek elején hatalmas társadalmi és szakmai vitát keltett.³ A vita

1 George H. Decker vezérezredes (1902–1980) Az USA hadseregének volt vezérkari főnöke (1960–1962).

2 A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance” in the Ludovika Research Group.

Das Werk wurde im Rahmen des Prioritätsprogramms mit Identitätsnummer

KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 mit dem Titel „Entwicklung des Öffentlichen Dienstes gerichtet auf Gute Regierungsführung” in der Ludovika Forschungsgruppe fertiggestellt.

3 A vitát a Beszélő online webpage-n. (<http://beszelo.c3.hu/search/node/katonai%20doktr%C3%ADna>) lehet végigkövetni.

többé-kevésbé eredménytelenül ért véget, és ennek egyik oka az volt, hogy a korabeli biztonságpolitikai gondolkodásban a *doktrína* és a *stratégia* fogalma teljesen összekeveredett. A magyar katonákra és politikusokra nagymértékben hatott a korábbi szovjet felfogás, amely a doktrínát a stratégia fölé helyezte, mint afféle „mestertervet”. Ez a megközelítés az orosz katonai-politikai gondolkodásban a mai napig is fellelhető.⁴

A NATO-hoz való csatlakozás bizonyos értelemben segítette megszűntetni a terminológiai káoszt azzal, hogy világosan definiálta a fogalmakat és meghatározta a stratégia és a doktrínák közötti kapcsolatot. Az első katonai doktrínával szemben támasztott követelmények és elvárások rendkívül magasak volt, de magával a doktrínák szerepével kapcsolatban még mindig rengeteg volt a félreértés.⁵ Az egyik uralkodó szemlélet szerint a doktrína egy olyan egységes szabályrendszer, melyben mind a politikai, mind a katonai-technikai elemek megtalálhatóak, és mint afféle „legfőbb harcsszabályzat” „... a haderő alkalmazására, továbbá a háború megővésének módjaira, a hadászati célok elérésének mikéntjére vonatkozna.”⁶ A doktrína tehát hadászati, műveleti követelményeket fogalmazott meg és még harcászati részletekre is kiterjedt.⁷ Ez a doktrínák szerepének teljes félreértését jelenti.

Egyik másik, szintén általános nézet szerint a doktrína általános és merev elvek rendszere, egy katekizmus, melyből nehezen vezethető le bármilyen gyakorlatban hasznosítható tanulság.

Mindkét megközelítés hibája, hogy rosszul határozza meg a doktrínák fókuszát. Az a feltevés, hogy a doktrína részletes szabályokat fektet le, ugyanúgy abszurd, mint az, hogy konzervatív és rugalmatlan, örökérvényű hitvallás (l. a doktriner szó a magyar nyelvben pejoratív tartalmú: szabályokhoz, normákhoz ragaszkodó, egyoldalúan tudálékos személyt, vaskalapos embert jelent).

A doktrína nem „ezüstgolyó”, amely a harc minden kérdésére megoldást nyújt és nem is a háborúról írott „végső igazság”.

Mi a katonai doktrína?

Mind a magyar, mind a NATO terminológiai források úgy határozzák meg a doktrínát, hogy az nem egyéb, mint „Katonai erőket célkitűzéseik elérésében irányító alapelvek. Mérvadó dokumentum, de alkalmazásához ítélőképesség szükséges.”⁸ A doktrína segíti a

4 Uo. 14. o.

5 Az MH Összhaderőnemi Doktrína 2. kiadásáról (2007.) fennmaradt lektori vélemény rámutatott, hogy a doktrína írói nem voltak tisztában a kiadvány céljával. Miközben a szerzők igyekeztek a NATO és a hazai nemzeti doktrinális felfogást és feladatokat összehangolni, valójában a szövetségi dokumentumtól teljesen eltérő szabályzó született, több harctámogató és kiszolgáló tevékenység nemzeti megfeleltetésével adós maradt a dokumentum, egy teljes fejezet pedig az akkor létező HM és MH szervezetek békeidőszaki kompetenciáit, szervezeti-működési rendjét taglalta anélkül, hogy a vezetés rendjének katonai-elméleti alapjait tisztázta volna. Lásd: Szemes Zoltán: Az MH Összhaderőnemi Doktrína véleményezése. ZMNE Biztonság- és Politikatudományi Tanszék, 2007. (Kézirat)

6 Uo. 43. o.

7 2005-ben adták ki a harcászati szintet szabályozó Könnyű lövészraj-, szakasz doktrínát (!) (nytsz: 68/24/2005 HTF).

8 2-D-9. o.

parancsnokokat a gondolkodásmódjuk kialakításában. A doktrína tehát nem előírás, hanem szemlélet; útmutatás egy nyitott, rugalmas felfogás elérésében, mely mindig az adott helyzetre adaptálható és segít az adott helyzethez történő alkalmazkodásban.

A doktrínákban foglalt alapelvek nem deduktív következtetésekből fakadnak, hanem induktív módon, a háború, a harc jelenségeinek megfigyeléséből származnak. A doktrínafejlesztésnek ezért legfontosabb kiinduló pontja a tapasztalat-feldolgozó rendszer és a hadtörténelem.

A közelmúlt és a folyamatban lévő műveletek tapasztalatai elsősorú forrásai azoknak a következtetéseknek, melyek a parancsnokokat felkészítik a következő hadjáratra. Ezért fontos időről-időre áttekinteni a doktrínákat, felülvizsgálni, hogy azok továbbra is megfeleljenek a biztonsági és hadművelleti környezet aktuális követelményeinek, de a technológiai változásokat is figyelembe vegyék.

Mindig fennáll annak lehetősége, hogy a következő hadjárat (háború) természete gyökeresen különbözni fog az előzőétől. A doktrínairóknak meg kell találni azokat az általános tapasztalatokat, melyek relevánsak lehetnek a következő konfliktusban is, és ezeket rendszerbe foglalva be kell illeszteni az addig hasznosnak bizonyult elvek közé. Azokat az elveket, melyek elvesztették jelentőségüket, ki kell venni a doktrínából.

Ésszerű egyensúlyra kell azonban törekedni, hiszen a doktrínák túl gyakori és éles megváltoztatásai elbizonytalanítják a vezetőket és aláássák a doktrína hitelét is. Ezért a doktrínákban mindig a lehető legáltalánosabb és legidőtállóbb összefüggéseket kell feltárni úgy, hogy mégis gyakorlatiasak maradjanak. Clausewitz szavaival élve: *„Mint ahogy néhány növény is csak akkor hoz gyümölcsöt, ha nem túl hosszú a szára, a gyakorlati tudományban sem szabad az elmélet leveleit és virágait túl magasra növeszteni, hanem ügyelni kell arra, hogy közel tartsuk őket saját termőtalajjukhoz, a tapasztalathoz.”*⁹

A doktrína fogalma kizárja, hogy az merev és szigorú szabálygyűjtemény legyen. Inkább csak útmutatásként szolgál az olvasó számára, megmutatja a helyes gondolkodást, de nem azt, hogy mit gondoljanak. Így a doktrínák sokoldalúsága segíti a parancsnokok analitikus gondolkodását, amely szükséges a folyton változó hadművelleti környezethez való alkalmazkodásban.¹⁰ A gondolkodás képességének a fontosságát az angol John Fuller így fejezte ki: *„Önmagában véve nem elegendő megadni azt, hogy mit kell gondolni, ez csak afféle nyersanyagot... biztosíthat ahhoz, hogy hogyan gondolkodjunk. A mit gondolkodjunk csak a téglá és habarcs. A hogyan az a szakértelem.”*¹¹

A hadtörténelmi tapasztalatokat is óvatosan kell kezelni, hiszen már nem aktuálisak azok a körülmények, melyek között születtek, így következtetéseiket is kikezdhetette az idő. Régmúlt idők klasszikus katonai gondolkodóinak időtálló gondolatai azonban még mindig felfedezhetők a modern doktrína-irodalomban is. Példának álljon itt egy tanítás magától Szun-ce-től:¹² *„...az okos harcos rákényszeríti akarátát az*

9 Uo. 35. o.

10 Uo. 1–2. o.

11 John F. C. Fuller vezérőrnagy (1878–1966) brit katona, hadtörténész és katonai stratégia, a páncélos hadviselés elméletének korai előfutára. In: Katonai Műveletek tervezése – a Brit Katonai Doktrína, 12. o.

12 Szun-ce (i. e. 544 – i. e. 496) ókori kínai hadvezér, a hadtudomány klasszikusa.

ellenségre, de nem engedi meg, hogy bármiben az ellenség akarata legyen rákényszerítve”.¹³ Ebben az intelemben nem nehéz felfedezni az AJP-01(D) Szövetségi Összhaderőnemi Műveletek című doktrína elvei közül a kezdeményezésre és a biztonságra vonatkozó ajánlásokat.¹⁴

A doktrínának egy összefüggő, koherens rendszert kell alkotniuk, nem tartalmazhatnak egymáshoz nem kapcsolódó gondolatokat és semmiképpen sem lehetnek egymásnak ellentmondóak. A doktrínákat a hadsereg teljes szervezetének át kell vennie, hiszen azok a vezetők nézeteit tükrözik és csak ezen keresztül biztosítható az egységes szemlélet, a közös nyelv. (Id: a Decker vezérezredestől származó idézetet).

Kiknek szól a katonai doktrína?

A rövid válasz az lenne, hogy katonáknak szól, de a valóság kicsit bonyolultabb. A doktrínák a hadsereg közös bölcsességét gyűjtik össze, a helyes gondolkodást, a hadsereg és a hadviselés „filozófiáját” mutatják be a katonai vezetőknek. A doktrína célja, hogy útmutatóként szolgáljon a hadviselés állandóan változó természetéről. Segítségét nyújt az összhaderőnemi gondolkodás kialakításában, egységesíti a katonai vezetők szemléletét, közös alapokat rak le, támpontot nyújt a kiképzés megtervezéséhez. A közös doktrína elősegíti az MH és a szövetség közötti együttműködést, az interoperabilitást, a szabványos terminológiát, a jelrendszert, a kiképzést, a parancsnoki és törzsmunkát és az eljárásokat.

Világos azonban, hogy a doktrínák által biztosított útmutatás egy katona számára nem lehet mindig elegendő egy koordinált katonai művelet vagy harctevékenység során. Harcászati szinten a műveletek feszes koordinációja, a pontos, precíz végrehajtás és az egyöntetűség megköveteli, hogy a beosztott tiszti állomány részletes előírásokat kapjon. Ilyen részletes előírásokat nem találunk a doktrínákban, ezért taktikai szinten szabályzatokat,¹⁵ műveleti eljárásokat stb. kell készíteni arról, hogy pontosan mit kell gondolnia és tennie a tisztnek adott helyzetben. Ezek az előírások már nem „ajánlások” és nem „útmutatók”, hanem szigorúan normatív, kötelező jellegű dokumentumok, melyek betartását a hadseregnek minden helyzetben meg kell követelnie. A szabályzatok azonban távolról sem függetlenek a doktrínáktól, azoknak alárendelve érvényesülnek, azokból származó elvek gyakorlati megvalósításának részleteit tartalmazzák. Összegezve: a doktrínák a katonai vezetők és rangidős tisztek parancsnokok, törzstisztek munkáját segítik, míg a szabályzatok a beosztott tisztek és altisztek tevékenységét írják elő.

A doktrína azonban nemcsak a katonáknak, hanem a hadsereggel és biztonságpolitikával kapcsolatban álló polgári olvasóközönségnek is hasznos, mert bemutatja a civil partnerek, a kormányzati, a nem kormányzati, a nemzeti és a nemzetközi

13 Más fordításban: „Aki tehát igazán ért a harchoz, az maga irányítja az ellenséget, s nem hagyja magát az ellenség által irányítani.” forrás: <http://mek.oszk.hu/01300/01345/01345.htm#elvek> (Letöltve: 2016. december 7.)

14 Uo. 343. o.

15 Hivatalos megnevezésük: szolgálati könyvek és főnökségi kiadványok.

szereplők, a tudományos élet és az oktatás részvevői, a média, a közvélemény számára a hadsereg szempontjait és sajátos szemléletét, értékeit és ethosát. Nem utolsó szempont az sem, hogy a doktrínák nyilvánosan elérhető dokumentumok, amelyek ellenfeleink számára világosan kifejezik, hogy fegyveres erőink felkészültek, erősek és egységesek, ezzel pedig a nemzet és a szövetség szélesebb értelemben vett elrettentő képességéhez is hozzájárulnak.¹⁶

Mi a kapcsolat a doktrínák és a politika között?

A védelmi politika-stratégiai koncepciók és a doktrínák tartalma és jellege sok hasonlóságot mutat, ezért nem is csoda, hogy a magyar politikai és szakmai közélet sokáig összekeverte e két fogalmat. Világos, hogy valójában a politika domináns szerepet játszik a doktrínák fejlesztésében azzal, hogy meghatározza az elérendő végső célokat és kijelöli a célok eléréséhez szükséges forrásokat.¹⁷ A nemzeti biztonságpolitika határozza meg az ágazati stratégiákat, mint például a nemzeti katonai stratégiát (NKS) azzal, hogy a nemzeti célkitűzések közül az adott ágazat számára elérendő célokat rögzíti.

Az NKS és a doktrína fejlesztése számos ponton kapcsolódik egymáshoz, hatást gyakorolnak egymásra. Ideális esetben a stratégiát készítő szakpolitikai műhely figyelembe veszi a katonai gondolkodás sajátosságait, a már bevált katonai elméleteket és elveket, valamint a hadsereg állapotát, a személyi és tárgyi feltételeket. Egy jól megírt katonai doktrína a legjobb összefoglalója a legfrissebb katonai elveknek és gondolatoknak, informálja olvasóját a hadsereg feladatairól, kulcsfontosságú képességeiről. Ezért a doktrínák hatékonyan elősegíthetik a nemzeti biztonsági és katonai stratégia katonai részeinek, mindenekelőtt a katonai biztonsági céloknak a meghatározását, valamint konkretizálását a politikai stratégia szintjén, a stratégia gyakorlatában. A haderő tevékenységeit és műveleteit a meghatározott biztonsági – vagyis politikai – célok elérése érdekében hajtja végre, melyek vezérlését és sikerét közvetlenül a doktrína elveinek helyes alkalmazása szavatolhatja. A katonai doktrína tehát közvetett módon – a biztonsági stratégiára és a haderő tevékenységeire gyakorolt hatással – az állam biztonsági céljait szolgálja.

A kapcsolat fordítva is működik, hiszen a biztonságpolitika által meghatározott célok és az elérésükhöz biztosított források közötti kapocs szerepét általában a doktrína tölti be. A doktrína az a dokumentum, „katonai protokoll”, amely a célok valóra váltásának katonai eszközeit tisztázza. A doktrínairók feladata, hogy a végcélokat katonai részcélokra bontsák, melyek elérése támogatja a katonai stratégia megvalósulását, majd a részcélokhöz a rendelkezésre álló eszközökkel megtalálják a módszereket is. Így tehát a politika kialakításáért és a doktrínafejlesztéséért felelős személyek szoros együttműködésben dolgoznak és összehangolják erőfeszítéseiket.

¹⁶ Uo. 1–3. o.

¹⁷ MCM-077-00, Military Committee Guidance on the Relationship between NATO Policy and Military Doctrine.

A politika és a doktrínafejlesztés kapcsolata Magyarországon

A politika határozza meg tehát a katonai stratégia végcéljait és forrásait, a doktrínák pedig a kettő közötti összhangot teremtik meg. E három tényező közül először a Magyar Honvédség elé kitűzött célokat vizsgáljuk meg.

Célok: a biztonsági és katonai stratégiák viszonya

AZ MH céljait (is) meghatározó Nemzeti Biztonsági Stratégia (NBS) az új alaptörvény szellemében készült el, tekintettel a NATO 2010-es Stratégiai Konceptiójára és a jelentősen megváltozott biztonsági környezetre. A stratégia hűen tükrözi a biztonság mára teljesen elfogadott és általánossá vált átfogó megközelítését.¹⁸

Az NBS legfontosabb megállapítása egybecseng a korábbi stratégia kulcsmondatával: *„...a hagyományos fenyegetések ... katonai összecsapások veszélye és súlya csökkent. Annak valószínűsége, hogy Magyarországot ... katonai támadás érje, jelenleg elenyésző mértékű”*.¹⁹ Ehhez az alapvetéshez még hozzáteszi azt is, hogy az egyébként is elenyésző mértékű fenyegetés elhárításában a NATO- és EU-tagságunk kulcsszerepet játszik. A katonai veszélyek és fenyegetések ilyenformán inflálódott fontosságát még lejjebb szorítja az NBS eszközrendszeréről szóló fejezet, mely azonnal kiemeli a gazdasági szempontok elsődlegességét, és mindössze a társadalmi és az összkormányzati felfogás kifejtését követően, negyedik helyen részletezi az MH feladatait. Igaz, hozzá kell tenni, hogy a 2004. évi NBS-ben az MH még a hatodik helyen szerepelt a magyar külpolitika megvalósításának eszközrendszerében. Valószínű, hogy a kormányzat is érti a stratégiai dokumentumok több tételének elavultságát, hiszen napirenden van a nemzeti biztonsági és katonai stratégia felülvizsgálata, frissítése.

A 2012. évi biztonsági dokumentum – a katonai veszélyek leértékelése ellenére – mégis meghatározó eszközeként írja le a Magyar Honvédséget és az ország függetlenségének alapvető intézményét látja benne. A magyar védelem- és biztonságpolitika régi dilemmáját, nevezetesen a „teljes képességű haderő” versus „specializált képességű haderő” (vagy másképpen „területvédelem” vs. „érdekvédelem”; „missziós képességek” vs. „országvédelmi képességek”) polémiáját ez a stratégia azzal véli feloldani, hogy mindkettőt egyszerre(!) előírja: *„...rendelkeznie kell olyan korszerűen felszerelt és kiképzett erőkkel ... és képességekkel, amelyek lehetővé teszik az ország területének... megvédését, továbbá a NATO keretei között folytatott kollektív védelemhez, valamint az ENSZ, a NATO, az EU és az EBESZ nemzetközi béketámogató, stabilizációs vagy humanitárius műveleteihez történő hozzájárulást”*.²⁰ A feladatok ilyen általános meghatározása azt jelenti, hogy az MH alakulatainak egyszerre kell készen állniuk valamennyi földrajzi térségben (Magyarország területe, a NATO tagországok területe és a NATO

18 Kiss Petra: A magyar stratégiai gondolkodás változása a nemzeti stratégiák tükrében. Hadtudomány, 2012/3-4.szám. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2012/3_4/HT_2012_3-4_Kiss_Petra.pdf (Letöltés: 2016. december 18.)

19 NBS 26. pont

20 NBS 44. pont

lehetséges műveleti területei), egymástól nagyon eltérő klimatikus (trópusi, sarkvidéki és közép-európai) viszonyok közepette, alacsony és nagy intenzitású műveletek végrehajtására összhaderőnemi keretekben, nemzetközi együttműködésben.²¹ „Mind-ehhez alapvető a szükséges erőforrások biztosítása...”²² – írja a stratégia, de az erőforrások feladathoz rendelésével vagy meghatározásával már adós marad.

A magyar Nemzeti Katonai Stratégia (NKS) céljává teszi a haderő elismertségének növelését.²³ A 11. pont kiemeli, hogy „... a honvédelem nemzeti ügy”, de a valóságban az érdeklődés a társadalomban olyan alacsony, hogy az NKS elfogadása egyáltalán nem keltett társadalmi visszhangot. Sőt, még az NKS elfogadása után két évvel, a 2014-es választások során sem került felszínre ez a téma. A társadalom „semlegességének” viszont előnyei is vannak, mégpedig az, hogy nagyon széles mozgásszabadságot biztosít a kormánypártok számára a honvédelem területén.²⁴ Magyarország biztonsági környezete szilárd,²⁵ ezért továbbra sem várható, hogy a honvédelem az elkövetkezendő években racionális okok miatt a kormányzati prioritási listára kerülne.

Az MH legfontosabb feladatát az NKS némi hangsúly-eltolódással határozza meg az NBS-hez képest:²⁶ „A Magyar Honvédség alapfeladata – önállóan vagy szövetségi keretek között – Magyarország ... fegyveres védelme” (NKS), míg a biztonsági stratégia ugyanezen feladatokat „...nemzeti önerőnkkel és (kiemelés tőlem) a NATO-ban folytatott kollektív védelmi együttműködéssel szavatolhatjuk” (NBS). A 62. pont előírja: „Alapfeladatának ellátásával összefüggésben fontos feladat a szövetséges országok erői részére történő beforduló nemzeti támogatás megszervezése és biztosítása.”

Források: a védelmi költségvetés

Az MH szempontjából meghatározó jelentőségű dokumentumok (NKS, NBS) nem sok támpontot nyújtanak a rendelkezésre álló források szempontjából: homályos, kontúrok nélküli haderő, prioritások nélküli fejlesztési „kívánságlista”. Emiatt a végrehajtásuk bizonytalan és hitelességük is megkérdőjeleződik. A magyar biztonságpolitika a katonai biztonság, illetve a katonai erő jelentőségét általában alulértékeli, a katonai kihívásokat, kockázatokat és fenyegetéseket általában alábecsüli vagy egyenesen tagadja, az alaptörvényben meghatározott alapfeladatot (ti. az ország katonai védelmét) csak elviekben, formálisan értelmezi.²⁷

A honvédelmi tárca költségvetése radikálisan átalakult 2010–15 között.²⁸ Miközben öt, teljesen új feladat jelent meg a HM feladatrendszerében (Szent Korona

21 A feladatok ilyen interpretálását alátámasztja a NKS 41. pontja is.

22 NBS 44. pont

23 NKS 4. és 17. pont

24 Szenes Zoltán ny. vezérezredes: *Honvédelem 2014 – Pártpolitikai programok a haderő-átalakításról* című előadása a Magyar Hadtudományi Társaság előadássorozatán 2014. április 14-én, Stefánia Honvéd Kulturális Központban. http://mhht.eu/files/2014/Beszamolo_szenes.pdf (Letöltve: 2016. december 7.)

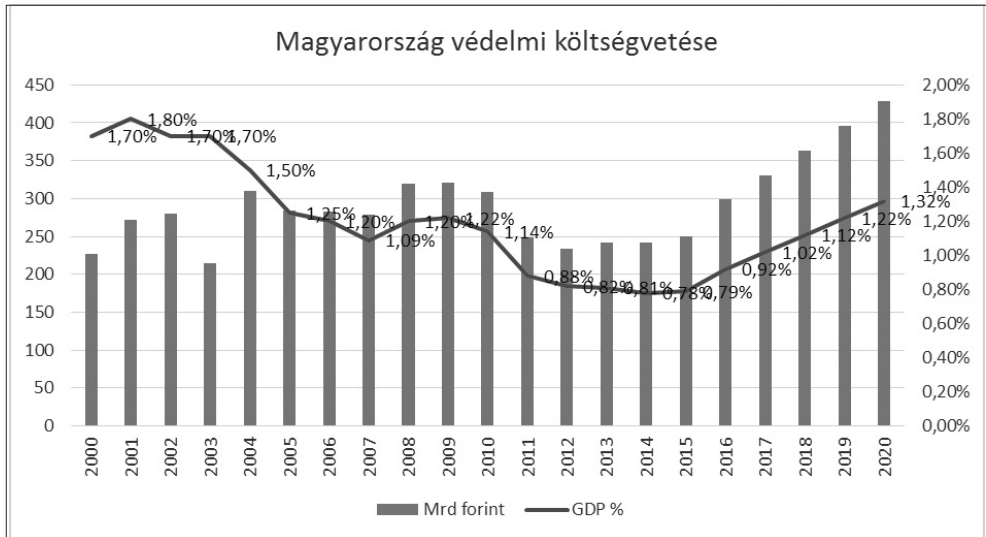
25 NKS 20. pont.

26 NBS 26. pont vö. NKS 61. pont.

27 Uo. 4. o.

28 Uo. 76–94. o.

őrzése, kijelölt létesítmények őrzése, hadisír-gondozás, közfoglalkoztatás, államhata-
 tár őrzése), pótlólagos forrásokról azonban nem gondoskodott a jogalkotó. Az ábra
 azt mutatja, hogy a védelmi költségvetés mind nominálisan, mind a GDP %-ában
 hirtelen hanyatlott 2011-ben, a költségvetés növelése csak 2016-ban kezdődött meg.

A HM költségvetésének változásai 2002–2018 között²⁹

A HM költségvetése a GDP %-ában 2019-re fogja elérni a 2010-es értéket, nominálisan pedig 2017-ben, ami a (védelmi) infláció miatt nem lesz alkalmas az elmaradt fejlesztések bepótlására.

Az NKS elismeri, hogy az MH finanszírozása már a korábbi kormányok alatt is alultervezett³⁰ volt, és a jelenlegi kormány „szilárd politikai elkötelezettsége” sem jelent konkrét költségvetési támogatást rövid távon.³¹ Nagy előrelépés, hogy – hasonlóan a 2009.évi katonai stratégiához – konkrét számok hangzanak el az 55. pontban: „A 2013–2015-ös költségvetési évekre vonatkozóan legalább a 2012. évi tervezett költségvetési támogatás nominálértékén kerül biztosításra, a 2016-os költségvetési évtől kezdődően pedig a GDP részarány évi legalább 0,1 százalékpontos növelésével a támogatási főösszeg 2022-re – az európai NATO tagállamok átlagát közelítve – eléri a GDP 1,39%-át.” A Kormány 1273/2016 (VI. 7.) Kormány határozatában ezt az ígéretet további négy évvel toltta ki, így a

29 2000–2014 közötti adatok a költségvetési törvények alapján, 2015–16-ra becslés, 2017–20-ig tervezet. Az adatok forrása: Defence Expenditures of NRC Countries, költségvetési törvények (2005–2015 között), törvényjavaslat 2016. évre (T/4730), 2017–2020 között a 2016-os GDP alapján a kormányzati ígéret szerinti 0,1%-os növekedéssel kalkulálva.

30 NKS 54. pont

31 NKS 84. pont

2017–2026 költségvetési évekre a GDP részarány évi legalább 0,1 százalékpontos növelésével a támogatási főösszeg 2026-ra a GDP 1,79%-át fogja elérni.

Ez a védelmi költségvetés-prognózis – dacára az impozáns számoknak és annak, hogy kis híján eléri a NATO ajánlásokban szereplő 2%-ot, – valójában reálértéken csökkenést jelent az infláció függvényében. Az ún. védelmi infláció, azaz a haditechnikai eszközök esetében érvényesülő áremelkedés ugyanis a normál inflációnál magasabb értéket jelent. A forrásbővülésre vonatkozó előrejelzés pedig politikai szándéknyilatkozaton alapul, így egyrészt nem tudja megoldani a jelenlegi égető forrásigényes problémákat (például a helikopter beszerzés), másrészt további két-három kormányzati ciklusra vonatkozik, így megvalósulása a gazdasági helyzet függvényében a politikai szándéktól függetlenül is kétséges lehet.³²

A doktrínafejlés szempontjából a szűkös finanszírozási lehetőségek és az ambiciózus célok közötti szakadék valódi nemzeti sajátosság és komoly kihívás is egyben. A doktrínafejlés feladata, hogy ezt a szakadékot áthidalja, azaz olyan módszerekkel szolgáljon, melyekkel a kitűzött célok elérhetőekké válnak. A forráshiányos környezetben kívül megfigyelhető, kellően kifejtett és megalapozott magyar katonai vagy hadtudományi gondolat vagy korlát elvileg nem áll a NATO szabványok átvételének útjába.

Magyar doktrínák: a módszerek

A célokat illetően (amit el kell érni), a források (melyek rendelkezésre állnak) elemzése alapján nincsenek irigylésre méltó helyzetben a módszereket (mellyel a célok elérhetőek) kitaláló katonai doktrínairók. Lássuk, hogyan birkóznak meg a feladattal, miként látják a célokat megvalósíthatónak.³³

Az MH elé kitűzött célok elérésének tekintetében a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrínája (3. kiadás) ambiciózus gondolatmenetet követ: egyrészt az euro-atlanti integrációt a biztonság „sarokkövének” nevezi, de közben a fókusz az önálló országvédelemre helyezi. Az erőforrás-hiány beismerését jelenti az a kiegészítés, hogy nem szükséges a haderő teljes körű felkészítése, mert elegendő mindössze az ország fegyveres védelmének „alapjaival” rendelkezni, illetve ezeket az országvédelmi alapokat jelentő nemzeti önerőt még a NATO-vállalásokkal is össze kell egyeztetni. Nem világos azonban, hogy ezek az alapok mit jelentenek.

Itt ugyanis két, teljesen különböző haderő-fejlésési célról van szó. Nevezetesen arról, hogy az MH teljes képességű haderő vagy néhány képességre szakosodott fegyveres erő legyen-e? Azonban azt, hogy hogyan lehet ezt a két, jelentősen eltérő fejlesztési irányt összeegyeztetni, nem részletezi a doktrína. Támpontot jelenthet egy-két elszórt és ellentmondásos konkrét megfogalmazás a dokumentumban: „...A nemzetközi béketámogató műveletekben való részvétel sokrétű feladatot jelent, amelyhez

32 Uo. 27. o.

33 A célok megvalósítását jelentheti az is, hogy megfogalmazzuk az úgynevezett stratégiai képességihiányokat, azokat az elvárásokat és követelményeket, melyre fel kell készülni a távoli jövőben. A helyzet azonban katasztrófálissá válhat akkor, amikor rövid távú katonai elképzelések nem létező katonai kapacitásokra épülnek.

– akár stratégiai távolságban is – képesnek kell lennünk hozzájárulni.” Ez a követelmény már-már kormányokon átnyúló konszenzusos követelmény, de később hirtelen hangsúlyváltás történik: „A katonai képességek alkalmazását a tevékenységek széles skáláján a békeidőszaki tevékenységektől a válságkezelő tevékenységeken keresztül a magas intenzitású műveletek végrehajtásáig lehet tervezni.”³⁴ Ez teljesen irreális célkitűzés! Miközben a Honvéd Vezérkar főnök több alkalommal is elismerte, hogy még az Országvédelmi Terv végrehajtására is csak rövidtávon vannak meg az eszközök, teljességgel bizonytalan, hogy hogyan lehetne önállóan végzett magas intenzitású harcotevékenységekre alkalmassá tenni a hadsereget.³⁵

A doktrína a stabilizációs műveletek közül kiemeli az újjáépítési tevékenységet,³⁶ ami a vonatkozó szövetségi doktrína³⁷ alapján az alapvető közszolgáltatások elsődleges helyreállítását (ti. az ahhoz nyújtott támogatást) jelenti, azaz – egyebek mellett – a mozgás szabadságának biztosítása, utak, hidak, repülőterek megjavítása, közvilágítás helyreállítása, víztisztítás, vízellátó rendszer helyreállítása, humanitárius segélyek célba juttatása, élelmiszer biztonság felügyelete, alapvető egészségügyi és elsősegély biztosítása a polgári lakosságnak, akna- és robbanószer-mentesítés, mezőgazdasági termelés elősegítése. E tevékenységek teljes skálájának végzése valóban nagyon hasznos lenne az ország számára, bizonyára még nemzetközi elismerést is kiváltana. Sajnos az MH ilyen jellegű képességekkel nagyon korlátozottan rendelkezik.

A politikai nyilatkozatokból és a doktrínából is egyértelmű, hogy Magyarország katonai biztonsága reálisan csak a NATO szövetségben értelmezhető. A NATO-tagállamok hadseregeinek együttműködése a mi szempontunkból életbevágó, ezért az interoperabilitás, az együttműködés kérdése mindenekfelett áll. A szövetséges erők együttműködésének hatékonysága békében, válsághelyzetben vagy konfliktusban függ a haderők azon képességétől, hogy mennyire tud koherens módon, egyöntetűen fellépni és cselekedni. A Szövetségnek úgy kell felkészülnie és terveznie a műveleteit, hogy a leghatékonyabban használja fel a tagországok forrásait és képességeit. Emiatt az interoperabilitás kulcsfontosságú összetevője a hatékony harci erőnek. Az MH együttműködése három szinten valósul meg: technikai (például a kompatibilitás kritériumok), eljárási (például a doktrínák), és humánkapacitás (például a közös nyelv, a terminológia, a szimbólumok) szintjén.³⁸ Így a közös együttműködési képesség szempontjából a közös NATO Szabványosítási Megállapodások (STANAG) létfontosságúak nemcsak a NATO-műveletek sikere, hanem a Magyar Honvédség szempontjából is.

Az MH súlyos hiányosságokkal küzd az interoperabilitás mindhárom területén. A Varsói Szerződés idejéből származó, 30–50 éves harci technikai eszközök cseréje

34 MH ÖHD (3) 1-1.-2-15. o.

35 Több interjú Benkő Tiborral: HVG 2013. március 26.
http://hvg.hu/itthon/20130321_honvedseg_vezerkari_fonok_Benko (Letöltve: 2016. január 24.),
 Forum Publicum III. évf., 8. szám, 2014. december, 16. o.

36 ÖHD 2–10. o.

37 AJP-3.4.1.1

38 AJP-01(E) Allied Joint Doctrine Study Draft, 2015, p. 1–2.

folyamatosan elmarad a pénzügyi lehetőségek hiányában. Ezek az eszközök szovjet szabványok szerint készültek, általában nem kompatibilisek korszerű hadseregek felszerelésével és a NATO szabványosítási előírásoknak sem felelnek meg. Az e területen tapasztalt elmaradást a NATO kénytelen tudomásul venni. Ugyanakkor megmagyarázhatatlan, hogy a doktrinális és a humánterületen megfogalmazott STANAG-ek miért nem jutnak érvényre a Magyar Honvédségben 18 évvel a csatlakozás után.

IRODALOMJEGYZÉK

- John G. Hines and Donald Mahoney: Defense and Counter offensive under the New Soviet Military Doctrine. RAND National Defense Research Institute, ISBN: 0-8330-1084-0, Santa Monica, CA www.rand.org/dam/rand/pubs/reports/2007/R3982.pdf (Letöltve: 2015. december 21.)
- Pekó József: A katonai doktrína-korszerűsítés elvi hátteréről. <http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/1999/ht-1999-1-6.html> (Letöltve: 2015. december 05.)
- Mórocz Lajos: Katonai doktrína, biztonságpolitika. Társadalmi Szemle, 1991/8–9. szám.
- Perjés Géza: A katonai doktrináról. Beszélő Online, 35. szám, Évfolyam 2, Szám 38., <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-katonai-doktrináról> (Letöltve: 2016. január 24.)
- Allied Administrative Publication (AAP)-06(2014). NATO Glossary of Terms and definitions, 2014.
- Carl von Clausewitz: A háborúról. Szerk: M. Szabó Miklós, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 978 963 327 599 3
- AAP-47 (A) Allied Joint Doctrine Development Supplement to AAP-3 (J). September 2011., Edition A Version 2, NSO webpage: <http://nso.nato.int/nso/nsdd/listpromulg.html> (Letöltve: 2015. december 05.)
- Katonai Műveletek tervezése – a Brit Katonai Doktrína. Army Code: 71451, 1996. A Honvéd Vezérkar Euro-atlanti Integrációs Munkacsoport kiadványa (magyar fordítás)
- Mike Chapple and David Seidl: Cyber warfare: Information Operations in a connected world (information Systems Security & Assurance). Jones and Bartlett Publishers, 2014. ISBN-10: 1284058484, ISBN-13: 978-1284058482
- Developing Joint Doctrine Handbook. 4th Edition, The Development, Concepts and Doctrine Centre, UK Ministry of Defence, Shrivenham, Swindon, November 2013., <https://www.gov.uk/government/publications/developing-joint-doctrine-handbook> (Letöltve: 2014. november 15.)
- Kiss Petra: A magyar stratégiai gondolkodás változása a nemzeti stratégiák tükrében. Hadtudomány, 2012/3–4. szám. http://www.mhht.eu/hadtudomany/2012/3_4/HT_2012_3-4_Kiss_Petra.pdf (Letöltve: 2016. december 18.)
- Nemzeti Biztonsági Stratégia. (2012), http://2010-2014.kormany.hu/download/t/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf (Letöltve: 2015. december 7.)
- Nemzeti Katonai Stratégia. (2012), http://www.kormany.hu/download/a/40/00000/nemzeti_katonai_strategia.pdf (Letöltve: 2015. december 7.)
- Deák János: A nemzeti katonai stratégiai gondolkodás fejlődése. Honvédségi Szemle, 2012/6. szám.
- Pap Andrea őrnagy: A Honvédelmi Minisztérium gazdálkodásának aspektusai a 2005–2011 közötti időszakban. Doktori (PhD) értekezés. NKE Hadtudományi Iskola, 2013. http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2014/pap_andrea.pdf (Letöltve 2016. december.18)
- Tálás Péter: A nemzeti katonai stratégia és a magyar stratégiai kultúra. Hadtudomány, 2013/3–4. Ált/43 MH Összhaderőnemi Doktrína. (3. kiadás), MH kiadványa, 2012., MH DOFT kód: ÖHD (3) AJP-01(E) Allied Joint Doctrine. Study Draft, 2015.
- AAP-47 (A) Allied Joint Doctrine Development Supplement to AAP-3 (J). September 2011., Edition A Version 2
- AAP-03(J) Joint Implementation Guide. Ed 1 Rev 2, NSO honlap: http://nso.nato.int/nso/zzLinks/AAP3%28J%29_Related.html (Letöltve 2015. február 17.)

- Zoltán Szenes: NATO Security Challenges and Standardization. Hadmérnök, XI. évf., 3. sz., 2016. szept.
- Ált/24 Magyar Honvédség Kiképzési doktrína. (1. kiadás), MH DOFT-code: KIKD 7
Magyar Honvédség Kiadványa, 2012.
- EÜ/7 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Egészségügyi Doktrína. (2. kiadás), MH DOFT-code: EÜD 4
Magyar Honvédség Kiadványa, 2012.
- Ált/38 Magyar Honvédség Összhaderőnemi Műveletek Doktrína. (1. kiadás), MH DOFT: MD 3(1)
Magyar Honvédség Kiadványa, 2013.
- Ált/29 Magyar Honvédség Szárazföldi Műveletek Doktrína. (1. kiadás), MH DOFT-code: MD 3.2(1)
Magyar Honvédség Kiadványa, 2015.
- Ált/59 Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnémetek Harcszabályzata. IV. rész,
Magyar Honvédség Kiadványa, 2013.